

TÜRK DÜNYASI ÇAĞDAŞ EDEBİYATLARI EL KİTABI

EDİTÖRLER:

ORHAN SÖYLEMEZ & SAMET AZAP

YAZARLAR:

FATMA AÇIK - SEDAT ADIGÜZEL

NERGİS BİRAY - ÇULPAN ZARİPOVA ÇETİN

HALİT AŞLAR - SONER SAĞLAM

KESİT

TÜRK DÜNYASI ÇAĞDAŞ EDEBİYATLARI EL KİTABI

Yayın Yönetmeni
Sadettin Bayrak

Yayın Editörü
Orhan Söylemez - Samet Azap

Redaksiyon
Okt. Okan Özkara

Kapak Tasarımı
Hüseyin Özkan

İç Tasarım
Özlem Özkan

Baskı ve Cilt
Çalış Ofset
Davutpaşa Caddesi Yılanlı Ayazma Sokak
No : 8 Örme İşhanı Topkapı/İstanbul
Tel : 0212 493 11 06

Birinci Baskı
Ocak 2018

ISBN : 978-605-9408-51-6
T.C. Kültür Bakanlığı Yayıncılık Sertifika No: 11805

KESİTYAYINLARI

Ankara Caddesi No: 15 Konak Han Kat: 1
Hobyar Mahallesi Cağaloğlu/İstanbul
Tel : 0212 512 56 33 / 0212 511 68 28
Faks : 0212 512 56 63
web : www.kesityayinlari.com
e-mail : kesit@kesityayinlari.com

© KESİT YAYINLARI

Tüm Hakları Saklıdır. Yayınevinin izni olmadan kopyalanamaz ve çoğaltılamaz.
KESİT YAYINLARI, Karbey Yayıncılık Eğitim ve Dan. Hiz. San. Tic. Ltd. Şti. kuruluşudur.

TÜRK DÜNYASI ÇAĞDAŞ EDEBİYATLARI EL KİTABI

Yazarlar:

Fatma AÇIK

Sedat ADIGÜZEL

Nergis BİRAY

Çulpan ZARİPOVA ÇETİN

Halit AŞLAR

Soner SAĞLAM

İÇİNDEKİLER

Sunuş	13
1. Giriş	17
Samet AZAP	17
1.1. Türk Dünyasının Tarihi Seyri İçinde Siyasi, Sosyal ve Kültürel Kırılmalar, Kavramlar ve Yorumlar	17
1.1.1. Kazan'ın İşgali: Rusların Türkistan'a İlk Adımları.....	17
1.1.2. 1905'e Kadar Türkistan'ın Genel Durumu	18
1.1.3. 1905-1916 Çarlık Rusyasının Sonu ve İç Karışıklıklar	19
1.1.4. 1917 Ekim Devrimi ve Sovyetler Birliği Şemsiyesi Altında Solan Umutlar	21
1.1.5. İlminskiy ve Ruslaştırma Faaliyetleri	22
1.1.6. Mankurtlaştırma: Deve Derisinden Bellek Mekânlarının Tahribine.....	25
1.1.7. Közkamanlık: İçimizdeki Yabancılar/Öze İhanet.....	27
1.1.8. Stalin Rejiminin Yarattığı Korku Paradoksu ve Stockholm Sendromu	29
2. XX. YÜZYIL AZERBAJCAN EDEBİYATI	35
Sedat ADIGÜZEL	35
2.1. Giriş.....	35
2.2. XX. Yüzyıl Azerbaycan Edebiyatı.....	48
2.2.1. XX. Yüzyıl Azerbaycan Edebiyatı'na Tesir Eden Siyasi Olaylar	48
2.2.2. Dönemin Şair ve Yazarları – Eserlerinden Örnekler	49
2.2.2.1. Neriman Nerimanov	49
2.2.2.2. Memmed Emin Resulzade.....	50
2.2.2.3. Celil Memmedguluzade	51
2.2.2.4. Mirza Elekber Sabir.....	55
2.2.2.5. AbdurrahimBey Hagverdiyev	56
2.2.2.6. Üzeyir Hacıbeyli	56
2.2.2.7. Mehemmet Hadi.....	57
2.2.2.8. Hüseyin Cavid	57
2.2.2.9. Ahmed Cevad	64

2.2.2.10. Sultanmecid Hacı Murtuzelioglu Genizade	65
2.2.3. XX. Yüzyıl Azerbaycan Edebiyatına Sovyet Baskısı ve Sosyalist Gerçekçilik	66
2.2.4. Sovyet Devri Azerbaycan Edebiyatında Yeni Nesir (1960 Nesri) ve Dönem Sanatçıları	90
2.2.3.1. İsa Hüseyinov.....	94
2.2.3.2. Sabir Ahmedov.....	94
2.2.3.3. İsi Melikzade.....	95
2.2.3.4. Yusuf Samedoglu.....	95
2.2.3.5. Ferman Kerimzade	96
2.2.3.6. Ekrem Eylisli.....	96
2.2.3.7. Sabir Azeri.....	97
2.2.3.8. Anar.....	97
2.2.3.9. Elçin	98
2.2.3.10. Mevlüt Süleymanlı	99

3. XX. YÜZYIL KAZAK EDEBİYATI	103
Nergis BİRAY.....	103
3.1. Giriş.....	103
3.2. 20. Yüzyıl Başındaki Kazak Edebiyatı (1900–1917)	104
3.3. Dönemin Yazar ve Şairleri - Eserlerinden Örnekler	109
3.3.1. Alihan Nurmuhamedulı Bökeyhan	109
3.3.2. Şakerim Kudayberdiulı	113
3.3.3. Ahmet Baytursınulı	117
3.3.4. Mirjaqıp Duvlatulı	122
3.4. II. Sovyet Dönemindeki Edebiyat	126
3.4.1. 1917–1940 Yılları Arasındaki Kazak Edebiyatı	126
3.4.1.1. Şiir	128
3.4.1.2. Dram	133
3.4.1.3. Edebî Tenkit (Eleştiri)	134
3.5. Dönemin Yazar ve Şairleri - Eserlerinden Örnekler	135
3.5.1. Mağjan Jumabayulı.....	135
3.5.2. Saken Seyfullin	140
3.6. 1941–1956 Yılları Arasındaki Kazak Edebiyatı.....	144
3.6.1. Nesir	144
3.6.2. Roman	145
3.6.3. Povest (Uzun Hikâye), Hikâye.....	146
3.6.4. Poema (Destan)	149
3.6.5. Drama.....	150

3.6.6. Edebiyat Araştırmaları İle Edebi Eleştiri.....	150
3.7. Dönemin Yazar ve Şairleri - Eserlerinden Örnekler	152
3.7.1. Muhtar Omarhanulı Avezulı.....	152
3.7.2. Ğabit Müsirepulı	158
3.7.3. Sabit Muqanulı.....	163
3.8. 1956-1990 Yıllarındaki Kazak Edebiyatı	165
3.8.1. Şiir	166
3.8.2. Destan.....	167
3.8.3. Roman	169
3.8.4. Tarihi ve Tarihi Devrimci Roman	170
3.8.5. Povest (Uzun Hikâye).....	172
3.8.6. Drama	174
3.8.7. Edebiyat Araştırmaları İle Edebi Eleştiri.....	175
3.9. Dönemin Yazar ve Şairleri - Eserlerinden Örnekler	176
3.9.1. İliyas Esenberlin	176
3.9.2. Muhtar Muqanulı Mağavin	179
3.10. Bağımsızlık Dönemi Edebiyatı.....	183
3.10.1. Roman	184
3.10.2. Drama	185
3.10.3. Şiir	186
3.10.4. Poema	188
3.10.5. Edebiyat İlmi.....	189
3.10.6. Edebi Eleştiri	190
3.11. Dönemin Yazar ve Şairleri - Eserlerinden Örnekler	191
3.11.1. Şerhan Murtaza	191
3.11.2. Äbiş Käkilbayulı.....	194
3.11.3. Muhtar Şahanulı.....	198
3.11.4. Olcas Süleyman	201

4. XX. YÜZYIL KIRGIZ EDEBİYATI..... 207

Orhan SÖYLEMEZ - Halit AŞLAR..... 207

4.1. Sovyetler Birliğinin Kuruluşuna Kadar Kırgız Edebiyatı (1900-1918).....	207
4.2. Sovyet Kırgız Edebiyatının Teşekkülü ve İlk Dönem Sovyet Edebiyatı (1918-1941)	211
4.2.1. Dönemin Yazar ve Şairleri - Eserlerinden Örnekler	218
4.2.1.1. Sıdık Karaçev	218
4.2.1.2. Kasım Tınıstanov	220
4.2.1.3. Mukay Elebayev	224
4.2.1.4. Coomart Bökönbayev	233

4.2.1.5. Alıkul Osmonov.....	233
4.2.1.6. Raykan Şükürbekov	238
4.2.1.7. Cusup Turusbekov	239
4.3. 1941-1960 Yılları Arasındaki Kırgız Edebiyatı	239
4.3.1. Dönemin Yazar ve Şairleri - Eserlerinden Örnekler	244
4.3.1.1. Aalı Tokombayev.....	244
4.3.1.2. Kasımalı Bayalinov.....	249
4.3.1.3. Kasımalı Cantöşev.....	254
4.3.1.4. Tügölbay Sıdıkbekov	255
4.3.1.5. Nasirdin Baytemirov	259
4.4. 1961 - 1985 Yılları Arasındaki Kırgız Edebiyatı	261
4.4.1. Dönemin Yazar ve Şairleri - Eserlerinden Örnekler	263
4.4.1.1. Tölögön Kasımbek.....	263
4.4.1.2. Süyünbay Erالیev.....	267
4.4.1.3. Cengiz Aytmatov	272
4.4.1.4. Aman Saspayev	278
4.4.1.5. Omor Sultanov	281
4.5. 1985-2000 Yılları Arasındaki Kırgız Edebiyatı	285
4.5.1. Dönemin Yazar ve Şairleri - Eserlerinden Örnekler	292
4.5.1.1. Anatay Ömürkanov.....	292
4.5.1.2. Caparkul Toktonaliyev	294
4.5.1.3. Kubatbek Cusupaliyev.....	299
4.5.1.4. Colon Mamıtov	301
4.5.1.5. Aydarbek Sarmanbetov	304
4.5.1.6. Esentur Kılıçev.....	308
4.5.1.7. Samsak Stanaliev	311
4.5.1.8. Şayloobek Düyşeyev	314

5. XX. YÜZYIL ÖZBEK EDEBİYATI.....	321
Fatma AÇIK.....	321
5.1. Çarlık Rusyası'nın Bölgeyi İstilas ve Türkistan'ın İdari Taksimatı.....	321
5.2. Sosyal Hayatta Yaşanan Değişmeler.....	322
5.3. İsmail Gaspıralı'nın Türkistan Seyahati ve Bu Seyahatin Yansımaları	323
5.4. Cedit Hareketi ve İlk Sivil Toplum Kuruluşlarının Ortaya Çıkışı	325
5.5. Neşriyat Faaliyetleri.....	327
5.6. Edebiyatta Muhteva ve Şekil Olarak Değişme ve Gelişmeler	329
5.7. XX. Asır Özbek Edebiyatı	331
5.7.1. I. Milli Uyanış Devri Özbek Edebiyatı.....	331
5.7.2. II. Cedit Edebiyatı Devri (1905-1930)	332

5.7.2.1. Nesir	336
5.7.3. Dönemin Yazar ve Şairleri - Eserlerinden Örnekler	339
5.7.3.1. Mahmudxo'Ja Behbudiy (1875- 1919).....	339
5.7.3.2. Abdurauf Fitrat (1886 - 1938)	343
5.7.3.3. Abdulhamid Sulaymon O'G'Li Cho'Lpon (1897- 1938)	352
5.7.3.4. Abdulla Qadiriyy (1894 - 1938)	356
5.8. III. Sovyet Dönemi Özbek Edebiyatı (1923-1990).....	361
5.8.1. Başlangıç Yılları (1917 - 1926)	363
5.8.2. 1926'dan Sonra Özbek Sovyet Edebiyatı (30 - 40'lı Yıllar Özbek Sovyet Edebiyatı)	365
5.8.3. Durgunluk Yılları Özbek Edebiyatı (1953 - 1985).....	368
5.8.4. Dönemin Yazar ve Şairleri - Eserlerinden Örnekler	372
5.8.4.1. Hamid Olimjon (1904 - 1944)	372
5.8.4.2. Usmon Nosir (1912 - 1940).....	373
5.8.4.3. G'afur G'ulam (1903- 1966)	376
5.8.4.4. Muso Toshmuhammad O'G'Li Oybek (1905 - 1968).....	378
5.8.4.5. Abdulla Qahhor (1907 - 1968)	380
5.8.4.6. Mirkerim Osim (1907 - 1984).....	382
5.8.4.7. Zulfiya Isroilova (1915 - 1996)	383
5.8.4.8. Asqad Muxtor (1920 - 1996)	384
5.8.4.9. Odil Yoqubov (1926 - 2009).....	386
5.8.4.10. Pirimqul Qodirov (1928 - 2010).....	387
5.9. Bağımsızlık Sonrası Özbek Edebiyatı (1990'dan Günümüze)	389
5.9.1. Günümüz Özbek Şiiri	390
5.9.2. Günümüz Özbek Nesri	393
5.9.3. Günümüz Özbek Tiyatrosu	396
5.9.4. Edebi Tenkit.....	397
5.9.5. Dönemin Yazar ve Şairleri - Eserlerinden Örnekler	397
5.9.5.1. Rauf Parfi.....	397
5.9.5.2. Tog'aymurod Mengnorov	400
5.9.5.3. Erkin Vohidov	402
5.9.5.4. Hobilov Tohir Abdumalikovich.....	406
5.9.5.5. Abdulla Oripov	414
6. XX. YÜZYIL TÜRKMEN EDEBİYATI.....	425
Soner SAĞLAM - Nergis BİRAY	425
6.1. Giriş.....	425
6.2. Ceditçi (Aydınlanmacı) Türkmen Edebiyatı (20. Yüzyıl Başı-1924).....	427
6.2.1. Dönemin Yazar ve Şairleri - Eserlerinden Örnekler	435

6.2.1.1. Berdi Kerbabayev	435
6.2.1.2. Garaca Burunov	439
6.3. Sovyet Dönemi Türkmen Edebiyatı	442
6.3.1. Ekim Devrimi Sonrası Türkmen Edebiyatı (1924- 1940)	442
6.3.2. Dönemin Yazar ve Şairleri - Eserlerinden Örnekler	450
6.3.2.1. Ata Govşudov	450
6.3.2.2. Hocanepes Çarıyev	454
6.4. II. İkinci Dünya Savaşı Yılları Türkmen Edebiyatı (1941?-1946?)	455
6.4.1. Dönemin Yazar ve Şairleri - Eserlerinden Örnekler	465
6.4.1.1. Şalı Kekilov	465
6.4.1.2. Nurberdi Pomma	467
6.4.1.3. Rehmet Seyidov	469
6.4.1.4. Nurmırat Sarıhanov	471
6.5. İkinci Dünya Savaşı Sonrası Türkmen Edebiyatı (1945-1955)	477
6.5.1. Dönemin Yazar ve Şairleri - Eserlerinden Örnekler	491
6.5.1.1. Aman Kekilov	491
6.5.1.2. Gurbandurdı Gurbansähedov	494
6.5.1.3. Çarı Aşırov	497
6.6. 1956 Sonrası Türkmen Edebiyatı (1956-1985)	500
6.6.1. Roman	501
6.6.2. Hikâye, Uzun Hikâye	509
6.6.3. Şiir	517
6.6.4. Dönemin Yazar ve Şairleri - Eserlerinden Örnekler	527
6.6.4.1. Ata Atacanov	527
6.6.4.2. Berdinazar Hudaynazarov	531
6.6.4.3. Kerim Gurbannepesov	535
6.7. Sosyalist Gerçekçilik Etkisinde Türkmen Edebiyatı (1985-1991)	539
6.7.1. Dönemin Yazar ve Şairleri - Eserlerinden Örnekler	543
6.7.1.1. Tırkiş Cumageldiyev	543
6.7.1.2. Oraz Yagmır	547
6.7.1.3. Yazmırat Mämmediyev	549
6.8. Bağımsızlık Dönemi Türkmen Edebiyatı (1991-2016)	552
6.8.1. Dönemin Yazar ve Şairleri - Eserlerinden Örnekler	556
6.8.1.1. Şamırat Taganov	556
6.8.1.2. Osman Öde	559
6.8.1.3. Annagulı Nurmemmedov	562

7. XX. YÜZYIL KAZAN TATAR EDEBİYATI.....	569
Çulpan ZARİPOVA ÇETİN.....	569
7.1. Tatar Edebiyatının Altın Çağı - Milli Uyanış Devri (1905-1917)	569
7.2. XX. yy. Başlı Tatar Şiiri	575
7.3. Dönemin Yazar ve Şairleri - Eserlerinden Örnekler	578
7.3.1. Abdullah Tukay	578
7.3.2. Sağıyt Remiyev	583
7.3.3. Derdmend.....	588
7.4. XX. yy. Başlı Tatar Nesri	592
7.4.1. Dönemin Yazar ve Şairleri - Eserlerinden Örnekler	595
7.4.1.1. Ayaz İshaki.....	595
7.4.1.2. Fatih Emirhan.....	603
7.4.1.3. Şerif Kamal	607
7.4.1.4. Alimcan İbrahimov	611
7.5. XX. yy. Başlı Tatar Dram Sanatı	614
7.5.1. Dönemin Şair ve Yazarları.....	616
7.5.1.1. Aliasker Kamal	616
7.5.1.2. Mirhaydar Feyzi	619
7.6. Tatar Sovyet Edebiyatının Teşekkülü ve İlk Dönem Sovyet Edebiyatı (1917-1941):	621
7.6.1. Dönemin Şair ve Yazarları.....	633
7.6.1.1. Mecit Gafuri	633
7.6.1.2. Hadi Taktaş	639
7.6.1.4. Mahmut Galev.....	647
7.6.1.5. Şamil Usmanov	651
7.6.1.6. Kerim Tinçurin	654
7.7. Sovyet Edebiyatının İkinci Dönemi - II. Dünya Savaşı ve Sonrası Tatar Edebiyatı (1941-1964)	658
7.7.1. II. Dünya Savaşı Dönemi Tatar Edebiyatı (1941-1945)	658
7.7.1.1. Musa Celil	662
7.7.2. II. Dünya Savaşı Dönemi Nesri	670
7.7.2.1. Fatih Hüsni.....	672
7.7.3. II. Dünya Savaşı Sonrası Nazım ve Nesir	675
7.7.3.1. Hesen Tufan.....	679
7.7.3.2. Ömer Beşirov.....	683
7.7.3.3. Abdurrahman Apselamov	687
7.7.4. II. Dünya Savaşı Sonrası Dram Sanatı	690
7.7.4.1. Naki İsenbet.....	692
7.8. Sovyet Edebiyatının Son Dönemi - 1965-1990'lı Yıllar Tatar Edebiyatı	696

7.8.1. Emirhan Yeniki.....	703
7.8.2. Arif Ahunov	706
7.8.3. Rafail Töhfetullin	707
7.8.4. Nurihan Fettah.....	709
7.8.5. Ayaz Gıylecev	711
7.8.6. Ahsen Baynanov	714
7.8.7. Muhammed Mehdiyev	716
7.8.8. Fenis Yarullin.....	719
7.8.9. İbrahim Salahov	726
7.9.1965-1990'lı Yıllarda Tatar Şiiri	727
7.9.1. Dönemin Şair ve Yazarları – Eserlerinden Örnekler	728
7.9.1.1. Sibgat Hekim.....	728
7.9.1.2. İldar Yuzeyev.....	730
7.9.1.3. Şevket Galiyev.....	735
7.9.1.4. Ravil Feyzullin	738
7.10. 1965-1990'lı yıllarda Dram Eserleri	741
7.10.1. Tufan Minnullin.....	743
7.11. 1990'lı Yıllardan Bugüne Tatar Edebiyatı	747
7.11.1. 1990'lı Yıllardan Bugüne Tatar Nesri	748
7.11.1.1. Medine Malikova	761
7.11.1.2. Musagıyt Habibullin	766
7.11.1.3. Fevziye Beyremova	768
7.11.1.4. Nebire Gıymatdinova.....	772
7.11.1.5. Alimcan Gıylmanov	774
7.11.2. 1990'lı Yıllardan Bugüne Tatar Şiiri.....	776
7.11.2.1. Redif Gataş	783
7.11.2.2. Lena Şagıyrcan	787
7.11.2.3. Robert Minnullin.....	789
7.11.2.4. Zölfet.....	794
7.12. 1990'lı Yıllardan Bugüne Tatar Dram Sanatı.....	801
7.12.1. Zölfet Hekim	808
7.12.2. Rkail Zeydulla.....	813